

Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Таскешу ауылы
"Жанерке" бөбекжай-балабақшасы" жеке мекемесі
Тәрбиеші
Әлімбек Бану Бейбутқызы

БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУЫН ДАМУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

*Ойлау – жанның өте бір қиын терең іс.
Жас балаға тым ауыр. Сондықтан тәрбиеші баланың ойлауын
өркендеткенде, сақтықпен басқыштап істеу керек.*

М. Жұмабаев

Бүгінгі күн талабы – баланың ақыл – ойын дамыту, заман талабына сай ойын жүйрік етіп тәрбиелеу. Сондықтан да баланың танымын алғашқы күннен бастап дамытудың құралы – ойын әрекеті. Балалар ойын барысында өздерін еркін сезінеді, ізденімпаздық, тапқырлық әрекеті байқалады. Ойын баланы тек қана қызықтырып қоймай, балаға берілетін білім мен тәрбиенің құнды негізі болуы керек. Біздің негізгі міндетіміз – оқыту мен тәрбиежұмысын бағдарламаға сәйкес ойын ретінде ұйымдастыра отырып, баланың логикалық ойлау қабілетін арттыруға жағдай жасау.

Мектепке дейінгі кезеңдегі балаға алғашқы білім беру барысында әртүрлі әдіс – тәсілдерді ойын түрінде үйлестіре қолдану арқылы баланың логикалық ойлау қабілетін арттыру:

а) логикалық ойлау қабілеттеріне арналған тапсырмаларды (жұмбақ суреттер, ситуациялық тапсырмалар, тесттік тапсырмалар, ертегі негізіндегі тапсырмалар, т.б.) түрлендіре қолдану;

ә) балалардың талаптану өзіндік іс-әрекеттерді орындау, бастаған жұмысты аяқтау іскерліктеріне, өз ойын еркін жеткізуге бейімдеу;

в) көмекті қажет ететін балалармен жеке жұмыс түрлерін жүргізу;

б) психологиялық ойындар, жаттығулар қолдану арқылы балаларға жан-жақты жағдай жасау.

Дидактикалық ойындар мен жаттығулар арқылы мектеп жасына дейінгі балаларда логикалық ойлауды дамыту, егер жұмыс келесі педагогикалық жағдайларды ескере отырып құрылатын болса, тиімді болады:

- ойын қызметін ұйымдастыру кезінде әр баланың жеке-жас ерекшеліктерін есепке алу;
- ой операцияларын дамыту және жетілдіру үшін ойындар кезінде әр баланы белсендіру;
- іздеу, ойын-сауық сұрақтарын қолдана отырып ойындарды ұйымдастыру.

Шарттарға сүйене отырып, міндеттер анықталды:

- орта және үлкен мектеп жасына дейінгі балаларда логикалық ойлау алғышарттарының даму деңгейін анықтау және талдау;

- дидактикалық ойындар мен жаттығуларды қолдану арқылы логикалық ойлауды дамыту элементтерін қалыптастыру;

- балалар орналасқан логикалық ойлауды дамыту үшін пәндік-дамытушы ортаны ойластыру және құру;

- осы мәселе бойынша жүйені әзірлеу;
- ұсынылған жүйенің тиімділігін бағалау.

Логикалық ойлау – бұл абстрактілі ұғымдармен жұмыс істей білу, бұл басқарылатын ойлау арқылы ойлау, қол жетпейтін логика заңдарын қатаң сақтау, себеп-салдарлық байланыстардың мінсіз құрылысы. Атап айтқанда, бұл келесі қарапайым логикалық операцияларды орындау мүмкіндігі: салыстыру, жалпылау, жіктеу, пайымдау, тұжырымдау, дәлелдеу.

Мектеп жасына дейінгі балалар заттардың, атап айтқанда ойыншықтар мен тұрмыстық заттардың әртүрлі формаларына, түстеріне және басқа қасиеттеріне тап болады. Әр бала, тіпті өз қабілеттерін арнайы үйретпесе де, мұның бәрін қабылдайды. Логикалық ойлау бейнелі негізде қалыптасады және балалардың ойлау дамуының ең жоғары кезеңі болып табылады. Бұл кезеңге жету ұзақ және күрделі процесс болып табылады, өйткені логикалық ойлаудың толыққанды дамуы ақыл-ой белсенділігінің жоғары белсенділігін ғана емес, сонымен қатар сөзбен бекітілген шындық объектілері мен құбылыстарының жалпы және маңызды белгілері туралы жиынтық білімді қажет етеді. Логикалық ойлауды дамыту мектепке дейінгі жаста басталуы керек. Мәселен, мысалы, 5-7 жаста бала салыстыру, жалпылау, жіктеу, жүйелеу және семантикалық корреляция сияқты логикалық ойлау әдістерін қарапайым деңгейде игере алады.

Мектепке дейінгі жастағы балалардың логикалық ойлау қабілеттерін, қиялын жүйелі ойлауға, шығармашылық қабілеттерін түрлі әдістер арқылы дамытуға түрлі әрекеттер жасау керек. Нәтижелерге жету үшін ТРИЗ технологиясының әдіс-тәсілдерін пайдалануға болады. Олар:

- Қарама-қайшылықты шешу әдісі – ұсынылған заттар мен құбылыстарды әр қырынан қарау;
- Сиқырлы объектілер әдісі – балаға таныс объектінің сипаттарын екінші бір объектіге таңып айту, қолдану;

- Жүйелік жақындау әдісі – бір-бірімен тығыз болатын бөлімдерден құрылған жүйені біртұтас ретінде түсініп беру;

- Салыстыру әдісі – заттар мен объектілердің ұқсастық, ерекшеліктерін анықтау.

Сонымен қатар балалардың ойлау қабілеттері салыстыру, анализ, синтез, абстракция, жалпылау және нақтылау ойлау операциялары арқылы жүзеге асады.

- Салыстыруға бағытталған әдіс-ұқсастық белгілерін анықтау және заттар мен құбылыстар арасындағы айырмашылықты анықтауды қамтиды. 5-6 жасқа дейін бала әр түрлі заттарды бір-бірімен салыстыра алады, бірақ оны әдетте бірнеше белгілерге (мысалы, түс, пішін, өлшем және басқалары) сүйене отырып жасайды. Баланы салыстыруға үйрету үшін оған келесі дағдыларды игеруге көмектесу керек.

- Жіктеу - бұл заттардың ең маңызды белгілерге сәйкес сыныптарға сай таралуы. Жіктеуді жүргізу үшін материалды талдай білу, оның жекелеген элементтерін бір – бірімен салыстыра білу (корреляциялау), олардағы жалпы белгілерді табу, осы негізде жалпылау, заттарды топтарға бөлу маңызды. Осылайша, жіктеуді жүзеге асыру әдістерді қолдануды қамтиды салыстыру және жалпылау.

- Жалпылау дегеніміз-объектілерді немесе құбылыстарды олардың жалпы және маңызды белгілері бойынша психикалық біріктіру, объектілерді сыныптарға бөлу мүмкіндігі.

- Жүйелеу дегеніміз-жүйеге кіргізу, объектілерді белгілі бір тәртіппен орналастыру, олардың арасында белгілі бір реттілік орнату.

- Серия-тандалған белгі бойынша реттелген өсу немесе кему қатарларын құру. Классикалық серия әдісі: ұя салатын қуыршақтар, пирамидалар, кірістірілген тостағандар және т. б.

- Қорытындылар – бірнеше пайымдаудан, бір пайымдаудан-қорытынды, қорытындыдан тұратын ойлау тәсілі.

- Синтезді объектідегі дұрыс орналасуын ескере отырып, объектінің бөліктерін біртұтас тұтастыққа психикалық біріктіру ретінде сипаттауға болады.

- Талдау - бұл тақырыпты жеке бөліктерге бөлуден тұратын логикалық әдіс. Талдау осы затты немесе заттар тобын сипаттайтын белгілерді бөліп көрсету үшін жүргізіледі.

Баланың ой-өрісін дамытуда логикалық ойлау оң әсерін береді. Сонымен бірге логикалық тапсырмаларды орындаған кезде ойлау қабілеттері арта түсіп, сабақта баланың зерікпеуіне көмектеседі.

Ұлы педагог В. А. Сухомлинский «Ойынсыз, логикасыз, ертегісіз, фантазиясыз толық мәтіндегі ақыл – ой тәрбиесі болмайды» дейді. Логикалық ойлау өз бетінше шешім қабылдауға, түрлі тапсырмаларды орындауға үйретеді. «Ой – ойыннан басталады» десек, баланың ойын жетілдіріп, сабаққа қызығуын, белсенділігін арттыру үшін ойынның маңызы зор. Ойынмен ұйымдастырылған сабақ балаларға көңілді, жеңіл келеді. Сондықтан ойынды іріктеп алудан нақтылы сабақтың мақсаты, мүмкіндіктері мен жағдайларын ескеру керек.

Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Таскешу ауылы
"Жанерке" бөбекжай-балабақшасы" жеке мекемесі
Тәрбиеші
Масабаева Акмарал Бахытжановна

БАЛАБАҚШАДА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ДАМУЫ

Қазіргі заманғы балабақша өткен ғасырдағы балабақшадан айтарлықтай ерекшеленеді. Білім беру жүйесіне барған сайын жоғары талаптар қойылуда. Баланың қызығушылықпен айналысуы үшін оқу процесін ұйымдастыру өте маңызды. Себебі мектепке дейінгі балалық шақ – тұлға дамуының қысқа, бірақ маңызды кезеңі. Осы жылдар ішінде бала өзін қоршаған өмір туралы алғашқы білімдерін игереді, оның адамдарға, еңбекке деген белгілі бір көзқарасы қалыптаса бастайды, дұрыс мінез-құлық дағдылары мен әдеттері және мінезі қалыптасады.

Мектепке дейінгі жастың негізгі әрекеті - ойын, оның барысында баланың рухани және дене күші, зейіні, есте сақтау қабілеті, қиялы, ептілігі дамиды. Сонымен қатар ойын – мектеп жасына дейінгі кезеңге тән әлеуметтік тәжірибені игерудің өзіндік тәсілі. Бала тұлғасының барлық жақтары ойында қалыптасады, оның психикасында елеулі өзгерістер орын алып, дамудың жаңа, жоғары сатысына өтуге дайындалады. Бұл психологтар мектеп жасына дейінгі баланың жетекші әрекеті деп санайтын ойындардың үлкен тәрбиелік әлеуетін түсіндіреді.

Балалардың өздері жасайтын ойындар ерекше орын алады - олар шығармашылық немесе рөлдік ойындар деп аталады. Бұл ойындарда мектеп жасына дейінгі балалар ересектердің өмірі мен іс-әрекетінде айналасындағылардың барлығын рөлдерде ойнайды. Шығармашылық ойын баланың тұлғасын барынша толық қалыптастырады, сондықтан ол тәрбиенің маңызды құралы болып табылады.

Ойындағы ересектерге еліктеу қиялдың жұмысымен байланысты. Бала шындықты көшірмейді, ол өмірдің әртүрлі әсерлерін жеке тәжірибесімен біріктіреді. Балалардың шығармашылығы ойын идеясы мен оны жүзеге асыру құралдарын іздеуде көрінеді. Ойында балалар бір мезгілде драматург, декоратор, актер рөлін атқарады. Алайда оларда жоспар құрмайды, актерлер сияқты рөлді орындауға ұзақ дайындалмайды. Олар өз армандары мен ұмтылыстарын, ойлары мен сезімдерін білдіріп, өздері үшін ойнайды. Сондықтан ойын әрқашан импровизация болып табылады.

Ойын – бұл балалар құрдастарымен алғаш қарым-қатынас жасайтын дербес әрекет. Оларды бір мақсат, оған жету жолындағы бірлескен күш-жігер, ортақ мүдделер мен тәжірибе біріктіреді. Балалар ойынды өздері таңдайды, өздері ұйымдастырады. Бірақ сонымен бірге басқа қызметтердегідей қатан ережелер, мінез-құлықты шарттау жоқ. Сондықтан ойын балаларды өз іс-әрекеті мен ойын белгілі бір мақсатқа бағындыруға үйретеді, мақсаттылыққа тәрбиелеуге көмектеседі. Ойында бала өзін ұжым мүшесі ретінде сезіне бастайды, жолдастарының және өзінің іс-әрекетін, іс-әрекетін әділ бағалай бастайды. Тәрбиешінің міндеті – ойыншылардың назарын сезімдер мен әрекеттердің ортақтығын тудыратын мақсаттарға аудару, балалар арасында достық, әділдік, өзара жауапкершілік негізінде қарым-қатынас орнату.

Шығармашылық ұжымдық ойын – бұл мектеп жасына дейінгі балалардың сезімін тәрбиелеу мектебі. Ойын барысында қалыптасқан адамгершілік сезімдер баланың өмірдегі мінез-құлқына әсер етеді, сонымен бірге балалардың бір-бірімен және үлкендермен күнделікті қарым-қатынасы барысында қалыптасқан дағдылар ойында одан әрі жетілдіріледі. Ойын – баланы психикалық тәрбиелеудің маңызды құралы. Балабақшада және үйде алған білім ойында практикалық қолдану мен дамуға бастау береді. Түрлі

өмірлік оқиғаларды, ертегілер мен әңгімелерден эпизодтарды жаңғырта отырып, бала көргенін, оқығанын, айтқанын ой елегінен өткізеді, көптеген құбылыстардың мәні, олардың мәні оған түсінікті бола бастайды.

Ойында өмірлік әсерлердің бейнеленуі - күрделі процесс. Балалар өздерінің қызығушылықтарына, болашақ мамандық туралы армандарына сәйкес ойын рөлін таңдайды. Ойын барысында балада бірте-бірте еңбектің мәні туралы, әртүрлі кәсіптердің рөлі туралы жалпы түсініктер қалыптасады. Ойында балалардың ақыл-ой әрекеті әрқашан қиялдың жұмысымен байланысты. Сонымен ойын болашақ оқушының шығармашылық қабілеттерін дамытады. Ойында бала тұлғасының барлық жақтары бірлікте, өзара әрекетте қалыптасады. Тату ұжымды ұйымдастыру, балалардың бойына жолдастық сезімдерді ұялату, үлкендердің еңбегін, игі істерін, қарым-қатынасын бейнелейтін ойындармен баурап алу мүмкін болған жағдайда ғана ұйымдастырушылық қабілет пайда болады. Өз кезегінде, балалар ұжымын жақсы ұйымдастырғанда ғана әр баланың шығармашылық қабілеттерін, оның белсенділігін ойдағыдай дамытуға болады.

Ойын барысында адамгершілік қасиеттер, берілген тапсырмаға ұжым алдындағы жауапкершілік, жолдастық пен достық сезімі, ортақ мақсатқа жетудегі іс-әрекеттерді үйлестіру, даулы мәселелерді әділ шеше білу қалыптасады. Шығармашылық ойындарды табысты басқарудың ең маңызды шарты – балалардың сеніміне ие болу, олармен байланыс орнату. Ойындағы тәрбиенің негізгі жолы – оның мазмұнына, яғни тақырыпты таңдау, сюжетті дамытуға, рөлдерді бөлуге, ойын бейнелерін жүзеге асыруға әсер ету. Ойынның тақырыбы бейнеленетін өмір құбылысы (отбасы, балабақша, мектеп, саяхат, мерекелер) болуы мүмкін. Бір тақырып балалардың қызығушылықтары мен қиялының дамуына байланысты әртүрлі эпизодтарды қамтиды. Осылайша, бір тақырыпта әртүрлі әңгімелерді құруға болады. Әрбір бала белгілі бір мамандық иесін (мұғалім, капитан, жүргізуші) немесе отбасы мүшесін (анасы, әжесі) бейнелейді. Кейде жануарлардың рөлдері, ертегі кейіпкерлері ойналады. Ойын бейнесін жасай отырып, бала таңдаған кейіпкеріне деген көзқарасын білдіріп қана қоймайды, сонымен қатар жеке қасиеттерін көрсетеді. Сол сияқты ұшқыш немесе ғарышкер сомдайтын рөлде кейіпкердің ерекшеліктері оны бейнелейтін баланың ерекшеліктерімен ұштасып жатады. Сондықтан рөлдер бірдей болуы мүмкін, бірақ ойын бейнелері әрқашан жеке болады. Балалар ойынының мазмұны сан алуан: олар отбасы мен балабақша өмірін, әр түрлі мамандық иелерінің еңбегін, балаға түсінікті, оның назарын аударатын қоғамдық оқиғаларды бейнелейді. Ойындарды тұрмыстық, қоғамдық және өндірістік ойындарға бөлу шартты болып табылады.

Ойын барысында баланың мінез-құлқын бақылай отырып, отбасындағы үлкендердің қарым-қатынасын, олардың балаларға деген қарым-қатынасын бағалауға болады. Бұл ойындар балалардың ата-анаға, үлкендерге деген құрметін, кішілерге қамқорлық жасауға деген құштарлығын тәрбиелеуге көмектеседі. Балабақшадағы өмір бала көптеген жаңа тәжірибелер алған кезде, әсіресе топтарда ойын әрекеттері үшін бай материал береді. Ойындағы балалар үлкендердің іс-әрекетіне еліктейді, бірақ оны көшірмейді, өз ойларын біріктіреді, өз ойын, сезімін білдіреді. Сол себепті де ойындарды дайын шаблонға айналдырмай, балалардың бастамасына ауқым беру өте маңызды. Балалардың ойынды өздері ойлап табуы, алдына мақсат қоюы маңызды. Педагог балалардың бастамасына кедергі келтірмеуі, олардың көңілін қалдырмауы, оларға белгілі бір ойындарды таңбауы керек. Балалардың ойын әрекетіне әсер ету әдістері мәселесін шешу үшін олардың ойын таңдауда нені басшылыққа алатынын, неге осы нақты кейіпкерге еліктейтінін, осы оқиғаны бейнелейтінін түсіну қажет. Көптеген бақылаулар ойынды таңдау баланың тәжірибесінің күшімен анықталатынын көрсетеді. Ол ойында өзінің жақындарына деген сезіміне байланысты күнделікті әсерлерін және оны жаңашылдығымен тартатын әдеттен тыс оқиғаларды көрсету қажеттілігін сезінеді.

Сонымен, мектепке дейінгі жаста баланың шығармашылық іс-әрекетінің негізі қаланады, ал оны жоспарлау және жүзеге асыру қабілетінің дамуында, білімі мен идеясын ұштастыра білуінде, сезімін шынайы жеткізуде көрінеді. Тәрбиеші осы әрекетті оның барлық негізгі құрамдас бөліктерін пысықтап, жүйелі және мақсатты түрде қалыптастырғанда ғана балалар ойыны толық жетіледі. Тәрбиеші дидактикалық ойындарда ережелерді анықтауға және түсінуге, іс-әрекеттер ретін және соңғы нәтижені анықтауға көмектеседі, ашық ойындарды ұйымдастыру және өткізу кезінде ойын әрекеттеріне қойылатын талаптар мен ережелердің мазмұнымен таныстырады, ойын символикасының мағынасын ашып, ойын атрибуттарының қызметін анықтап, құрдастарының жетістіктерін бағалауға көмектеседі. Осымен қатар балалардың өз бетімен ойнайтын ойындарын да басқарады, ойын кеңістігін және ойынның арнайы дайындалған кезеңін ұйымдастыру арқылы оларды дұрыс бағытқа мұқият бағыттайды.

Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Таскешу ауылы
"Жанерке" бөбекжай-балабақшасы" жеке мекемесі

Тәрбиеші

Жунисбекова Бибигул Ергалиевна

ТҮРЛІ ОЙЫН ТЕХНАЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРДІҢ ОЙЛАУЫН ДАМУ

*Ойын - балалардың оқуға,
еңбекке деген белсенділігін
арттырудағы басты құрал*

Қ.Ыдырысов

XXI - ғасыр білімділер ғасыры болғандықтан бүгінгі таңда заманымызға сай зерделі, ой - өрісі жоғары, жан - жақты дамыған ұрпақ қалыптастыру мемлекетіміздің алға қойған аса маңызды міндеті болып тұр. Тәрбие мен білімнің алғашқы дәні – мектепке дейінгі тәрбие ошағында беріледі. Отбасында ата - ананың ықыласы мен мейірімінен нәр алған бала балабақшада тәрбиешілердің шұғылалы шуағына бөленеді. Баланың бойындағы жақсы қасиеттер мен мүмкіндіктерді ашып, олардың өнегелі де тәрбиелі болып тәрбиеленуіне тәрбиешілердің маңызы зор. Балаларды тәрбиелеуде ойын әдісінің маңызы көп. Ойын – балалар үшін айналадағыны танып білу тәсілі. Ойын мен ойын әрекеті мазмұны, әлеуметтік сипаты жағынан баланың қоғамда өмір сүретіндігімен байланысты. Ойын процесінде сөйлесу қарым-қатынасы үлкен рөл атқарады. Сөйлесе жүріп, балалар пікірлесіп, әсер алысып, ойынның түпкі ниеті мен мазмұнын анықтайды.

Ойлау-адам қызметінің ең жоғары формаларының бірі. Ойлау әрекеті процесінде белгілі бір әдістер немесе операциялар (талдау, синтез, салыстыру, жалпылау, нақтылау) жасалады.

Интеллектуалды дамудың дәйекті кезеңдері:

1. Көрнекі және тиімді ойлау. Бала іс жүзінде қарапайым мәселелерді шешеді - айналдыру, тарту, ашу, басу. Мұнда ол іс жүзінде себебін, осындай сынақ пен қателік әдісін анықтайды. Мұндай ойлауды тек бала ғана емес, ересектер де жиі қолданады.

2. Көрнекі-бейнелі ойлау. Бұл кезеңде баланың қолымен әрекет етудің қажеті жоқ, егер ол қандай да бір әрекет жасаса, не болатынын бейнелі (көрнекі) елестете алады.

3 кезең. Ауызша-логикалық (дерексіз-логикалық) ойлау. Балаларға арналған ең күрделі ойлау процесі. Мұнда бала нақты бейнелермен емес, сөздермен айтылған күрделі алаңдататын ұғымдармен жұмыс істейді. Мысалы, ерте балалық шақта белгілі бір сөз балада белгілі бір тақырыппен байланысты.

Мен балалардың ойлау дағдыларын дамыту үшін жұмыс барысында түрлі ойын әдістерін қолданамын. Мысалы:

Ойлан да аяқта:

- лимон қышқыл, ал кант...(тәтті)
- егер үстел орындықтан биік болса, онда орындық...
- екі, бірден көп, ал бір...

Ойлан да аяқта;

- Ат шабады, ал қарлығаш...
- Ит үреді, ал қарға...

Қарама-қарсы сөзді ата:

Балалар шеңберге тұрады. Жүргізуші доппен балалардың арасында тұрады. Жүргізуші балаларға кезекпен допты лақтырып, бір сөзді айтады. Балалар сол сөзге қарама-қарсы сөзді айтулары тиіс.

Қара –

Аласа –

Мен жеңімпазбын. Орындықтарды ортаға қойып, музыка әуені ойнағанда балалар шеңбермен айналып жүгіреді. Орындықтар саны балалар санынан 1 санға кем болуы керек. Ең соңында қалған бала орындықтың үстіне шығып, «мен жеңімпазбын» деп айтуы керек.

Құлақ-мұрын. Балалар шеңбермен тұрады. Жүргізуші: құлақ – деп мұрнын ұстайды. Ал балалар айтылған мүшені дұрыс көрсетулері тиіс. Жүргізуші балалардың зейіні мен қабылдауын тексеру мақсатында оларды шатастырып атайды.

Өз орныңды тап. Балалар қатармен тұрады. Әр баланың қолында әр түрлі сандар. Жүргізуші белгі берген уақытта балалар сандардың реті бойынша тұруға тиісті. Ойын бірнеше рет қайталанады. Балалардың орындарын шатастырып алмауы қадағаланады.

Дайын бол. Балалар шеңбермен жүреді. Жүргізуші бір сөз айтады, ал балалар сол сөзді іс-қимылмен көрсетеді. Мысалы: қоян – секіреді, құс – ұшады т.с.с.

Зейінді бол. Балалар шеңберде тұрады. Жүргізуші әр түрлі қимыл-қозғалысты көрсетеді. Балалар қайталап тұрады. Жүргізуші ескерткен қозғалысты, мысалы: қос аяқпен секіру қозғалысын қайталамайды. Қайталаған бала ойыннан шығарылып, жеңімпаз жүргізуші болады.

Осыдан келіп ойын туралы мынандай тұжырым жасауға болады:

- ойын - тәрбие құралы, ақыл - ойды, тілді ұстартады, сөздік қорды байытады, өмірді танытып, сезімді кеңейтеді тәрбиелейді.

- ерік және мінез қасиеттерін бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдіреді.

- ұжымдық сезім әрекеттері өсе түседі.

- эстетикалық тәрбие беру - өнерді, көркемдікті түсіндіру құралына айналады.

- еңбек тәрбиесін беру мақсаттарын шешуге мүмкіндік береді.

- дене күшінің жетілуіне көмектеседі

- ойын баланы жан-жақты жарасымды тәрбиелеудің психологиялық және физиологиялық негіздері болып табылады.

Ойын үстінде баланың түрлі қасиеттері, қабілеті мен белсенділігі де көрінетіні туралы аса көрнекті педагог А. С Макаренко былай дейді: «Ойында бала қандай болса, өмірде кәсіби қызмет саласында, көбінесе сондай болады». Сондықтан келешекке адамды тәрбиелеу - бәрінен бұрын ойын арқылы жүзеге асыралады. Осыдан келіп ойын туралы мынандай тұжырым жасауға болады, ойын-тәрбие құралы, ақыл-ойды, тілді ұстартады, сөздік қорды байытады, өмірді танытып, сезімді кеңейтеді, тәрбиелейді. Ерік және мінез қасиеттерін бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдіреді. Ұжымдық сезім әрекеттері өсе түседі. Эстетикалық тәрбие беру құралына айналады. Еңбек тәрбиесін беру мақсаттарын шешуге мүмкіндік береді, дене күшінің жетілуіне көмектеседі. Қорыта айтқанда ойын дегеніміз-баланың қоршаған ортамен тіл табысын, ойлау, таңдау, талдау қабілетін арттыратын ғажайып нәрсе.

Қолданылған әдебиеттер:

1. ҚР мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты, Астана-2011 ж
2. «Дидактикалық материалдар жинағы» Абжапарова Б. К. 2014 ж «Бала мен балабақша» журналы, 2010 ж
3. Рыскулова, А. А. Мектеп жасына дейінгі балалардың ойын арқылы сөйлеу тілін дамыту — Молодой ученый. — 2022. — № 7 (402). — С. 282-284. — URL:

Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Таскешу ауылы
"Жанерке" бөбекжай-балабақшасы" жеке мекемесі

Тәрбиеші

Алайдарова Нуржамол

БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫҢ ОЙЫН ӘРЕКЕТІН ДҰРЫС ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Мектепке дейінгі балалық шақ - әрбір баланың дамуындағы маңызды кезең. Осы сәтте дене және психикалық денсаулықтың жүйелері қалыптасады, олар кейінірек тұтастай алғанда бүкіл ағзаға, оның мінездемелік қасиеттеріне, құрдастарымен қарым-қатынасына, сондай-ақ балабақшадағы үлгеріміне әсер етеді. Сондықтан баланы жастайынан тәрбиелеуге ерекше мән беру керек.

Мектепке дейінгі жастағы негізгі іс-әрекет-бұл баланың рухани және физикалық күштері, оның назары, есте сақтау қабілеті, қиялы, тәртіптілігі, ептілігі дамитын ойындардың болуы. Себебі бұл жаста даму процесі ойындар арқылы жүреді. Оларды таңдағанда, тәрбиеші жетекші іс-әрекет бірлескен пән екенін ескеруі керек. Тәрбиешінің басты міндеті-баламен бірге жаңа пәндерді үйрену, олардың қасиеттерін анықтау және олардың арасындағы айырмашылықтарды көруге үйрету. Ойындар ересек адамнан эмоционалды түрде боялуы керек және тек жағымды эмоциялар әкелуі керек. Бұл баланың жеке басының үйлесімді дамуының міндетті шарты.

Ойын-бұл жеке, шығармашылық рефлексия формасы, жан-жақты білім беру құралы (сөйлеуді, қиялды дамыту, балалардың мүдделерін қалыптастыру, ерікті мінез-құлық ерекшеліктерін, ұжымшылдық сезімін тәрбиелеу). Ойнай отырып, бала ересектер әлемін еркін және қуанышпен игереді, оны шығармашылықпен өзгертеді, қоғамдағы мінез-құлық ережелері мен нормаларын түсінуге үйренеді. Еркін ойын әрекеті мұғалімдердің қолдауын қажет етеді. Сонымен қатар, ересек адамның ойындағы рөлі балалардың жасына, ойын қызметінің даму деңгейіне, жағдайдың сипатына байланысты. Тәрбиеші ойында белсенді қатысушы ретінде де, мұқият бақылаушы ретінде де әрекет ете алады.

Ойын-бұл балалардың еркін, тәуелсіз іс-әрекеті, онда олар қол жетімді барлық ойын құралдарын пайдаланады, бір-бірімен еркін байланысады және өзара әрекеттеседі.

Балалардың еркін тәуелсіз қызметі-мектеп жасына дейінгі балалардың білім беру процесін ұйымдастырудың негізгі модельдерінің бірі. Еркін тәуелсіз ойын әрекеті баланың белсенділігі мен өзін-өзі дамытудың маңызды көзі болып табылады.

Балалардың дербес ойын әрекетін ұйымдастырудың субъектілері: тәрбиешілер, кіші тәрбиешілер, музыкалық жетекші, педагог - психолог, ата-аналар.

Тәрбиешілердің, ата-аналардың (заңды өкілдердің) негізгі мақсаттары мен міндеттері:

- балалардың ойын әрекетіне жағдай жасау;
- балалардың әртүрлі ойын түрлеріне деген қызығушылығын дамыту;
- ойын дағдыларын қалыптастыру, ойынның мәдени формаларын дамыту;
- ойын барысында балаларды жан-жақты тәрбиелеу және үйлесімді дамыту;
- тәуелсіздікті, бастаманы, шығармашылықты, өзін-өзі реттеу дағдыларын дамыту;
- құрдастарына мейірімді қарым-қатынас, өзара іс-қимыл жасау, келісу, жанжалды жағдайларды өз бетінше шешу қабілетін қалыптастыру.

С. Л. Новоселованың әдістемесі бойынша ойындардың жіктелуі:

1. Баланың бастамасымен туындайтын ойындар-дербес ойындар; ойын-эксперимент және дербес сюжеттік ойындар: (сюжеттік-бейнелеу, сюжеттік-рөлдік, режиссерлік, театрландырылған).

2. Білім беру және тәрбие мақсатында оларды енгізетін ересек адамның бастамасы бойынша пайда болатын оқыту ойындары: (дидактикалық, сюжеттік-дидактикалық, жылжымалы); бос уақытты өткізу, оларға мыналар жатады (ойын-ойын-сауық, ойын-сауық, мерекелік - карнавалдық, театрлық-қойылымдық ойындар); зияткерлік.

3. Этностың тарихи бастамасынан туындайтын ойындар: бұл ойындарды бұрыннан білетін ересек немесе үлкен адамдардың ұсынысы бойынша балалар ортасында пайда болуы мүмкін дәстүрлі ойындар.

Ерте жаста дидактикалық ойындар маңызды рөл атқарады. Олар баланың есте сақтау, зейін, ойлау, қиял, сөйлеу сияқты жоғары психикалық функцияларын дамытады, жаңа білімді игеруге көмектеседі. Баланың қызығушылығын ояту үшін дидактикалық материал жарқын және ерекше болуы керек екенін ескеру маңызды.

Ерте жастағы балаларды оқытуда дидактикалық ойыншықтармен ойындар әсіресе тиімді: қуыршақтар, пирамидалар, шарлар және т.б. Бала олардың көмегімен заттарды түсі, пішіні мен өлшемі бойынша ажыратуды үйренеді.

Балаларды ойын әрекетіне ынталандыру үшін тәрбиеші іс-әрекетті ескере отырып, ойын аймағын дұрыс ұйымдастыру қажет. Ойыншықтарды қолдана отырып, дайын жағдайларды жасауға болады, мысалы, барлық ойыншықтар баланың қолы жететін жерде орналасуы керек, ал кеңістік жеткілікті түрде бос болуы керек. Егер аймақ жақсы жабдықталған болса, онда бала сол жерде ойнағанды ұнатады. Бірақ сонымен бірге оған осы аймақтан тыс жерде ойнауға тыйым салуға болмайды, өйткені ойын-бұл ойыншықтар мен параметрлердің өзгеруін қажет ететін қиялдың жемісі.

Тәрбиеші үшін балаларына заттарды манипуляциялауды үйрету, олардың басындағы заттардың бейнесін олардың мақсаттарымен байланыстыру, олармен жұмыс істеудің әртүрлі тәсілдерін көрсету өте маңызды. Сонымен қатар, ойын процесінде мінез-құлық ережелерінің негіздеріне назар аудару маңызды. Балаларға ойыншықтарға мұқият болу керек екенін, оларды басқалардан алуға болмайтынын түсіндіру қажет. Бұл қасиеттер болашақта қоғамда қарым-қатынас орнатуға көмектеседі.

Еркін ойын әрекеті кезінде балалар өз ойынының негізінде жатқан оқиғаларды шынымен бастан кешіреді, қиял, ойлау, сөйлеу дағдылары жұмыс істейді. Балалар серіктестермен шынымен қарым-қатынас орнатады. Осы кезде ересектер үшін балалардың ойынын бақылау және оны ойында серіктес болуға бағыттау маңызды.

Ойынға жетекшілік ететін тәрбиешілер әлеуметтік қатынастардың оң тәжірибесін жинақтауды қамтамасыз етуі керек. Балалардың қоршаған өмір туралы білімдерін үнемі кеңейту, олардың әсерлерін байыту – балалардың толыққанды ойынын дамытудың маңызды шарттарының бірі.

Қорытындылай келе, балалардың дұрыс ұйымдастырылған ойынының көрсеткіші олардың жақсы көңіл-күйі, алған дағдыларын жан-жақты пайдалануы, жағымды қарым-қатынастары екенін атап өткім келеді. Бала қоғамда өмір сүруге қажетті пайдалы дағдыларды ересектермен бірге ойында алады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Михайленко Н., Короткова Н. Роль игры в организации поведения ребенка.// Дошкольное воспитание. 2011. № 9;
2. Комарова, И. А. Проектно-игровая деятельность как средство поликультурного образования детей старшего дошкольного возраста / И. А. Комарова, Н. В. Ершова // Игровая культура современного детства : сборник статей Междунар. науч.-практ. конф. / редкол. : К. Н. Поливанова [и др.]. - Москва : НАИР, 2018. - С. 172-175;
3. Игра и развитие личности дошкольника / АПИ СССР, НИИ дошкольного воспитания. – М., Изд-во АПИ, 2013. – 152с.

Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Таскешу ауылы
"Жанерке" бөбекжай-балабақшасы" жеке мекемесі

Тәрбиеші

Жаутикова Амина Полатбековна

БАЛАБАҚШАДА ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН АРЫТТЫРУ

*Ойын арқылы бала сөйлеуді еркін меңгереді, не
ойлайтынын айтады. Үйрету, онымен ойнау, қиялдау,
жазу, ойлап табу — бұл балаға қажет нәрсе"*

Джанни Родари

Танымдық белсенділікті психологиялық-педагогикалық құбылыс ретінде анықтау, бұл мектепалды даярлық кезеңіндегі балалардың тұлғалық сапасының ерекшелігіне талдау жасауға, тәрбиелеу мен оқыту үрдісін қалыптастыру жағдайлары мен құралдарын қарастыруға мүмкіндік береді. Себебі меңгерілген білімнің сапасы мен беріктігіне тек балаларды оқыту, дамыту және тәрбиелеудің нәтижесі емес, сонымен қатар балалардың өзіндік танымдық іс-әрекетіне қатынасының қатысуымен тәуелді болып келеді. Танымдық белсенділік баланың психологиялық-денелік дамуының алғы шарты мен нәтижесі болып табылады. Осыған байланысты балалардың жоғары психикалық үрдісін қабылдау, зейін, ойлау ерекшеліктері анықтайды. Барлық психикалық танымдық үрдістердің ішінен ойлау жетекші үрдіс болып табылады. Барлық танымдық процестер үрдістердің қасиеттері мен қатар бір-бірімен сипатын анықтай отырып, олармен бірге және тығыз байланыста болуып бірізділікте жүреді. Демек оқыту үрдісінде ынталандыру- бұл ең алдымен бала ойлауын дамыту болып табылады. Ойлау адам өмірінде аса қымбат орын алады.

Егер сөйлеу, ойлау, қабылдау процестерінің дамуы қалыпты жағдайда жүрмесе баланың ой-өрісінің дамуы да кейін қалады. Бала бұл жаста өзін еркін ұстап, өз бетімен әрекет жасап үйрене алмайды, олардың дамуында жол көрсететін, өмірге бейімделуіне жағдай жасайтын адам болу керек. Қандай адамзат баласы болмасын баланың әлеуметтік жағдайына бейімдейтін, үйрететін ата-анасы болып табылады. Бүгінгі күні мектепке дейінгі жастағы балалардың толық интеллектуалды даму мәселесі әлі де өзекті болып отыр. Интеллектуалды толық дамыған мектеп жасына дейінгі бала сабақты жақсы оқиды, берілген материалды тез қабылдайды, өзінің күшіне сенімді, айналасындағылармен тез тіл табысады. Сол себепті мектепке дейінгі білім беру мекемесінде ұйымдастырылған оқу – тәрбие үрдісінде зейін, есте сақтау, ойлау қабілеті, елестету, сөздік қорын дамытатын және жаттықтыратын жұмыстарға көп көңіл бөлінеді. Дидактикалық ойындар арқылы балалардың ойлау қабілеттері дамиды, сабаққа деген қызығушылықтары артады.

Дидактикалық ойындардың мазмұны балалардың білім беру көкжиегін кеңейтіп қана қоймайды, сонымен қатар олардың табиғат құбылыстарына, қоршаған әлем объектілеріне, қоғамдық өмірге, әртүрлі кәсіптер мен ұлттардың адамдарына, еңбек қызметі туралы идеяларға дұрыс көзқарасын қалыптастырады. Сондай-ақ білімді жүйелеу және тереңдету, балаларды өз бетінше ойлауға үйрету, тапсырмаға сәйкес әртүрлі жағдайларда тәуелсіз білімді пайдалану оң әсерін тигізеді. Екі тапсырма — дидактикалық және ойын — оқу мен ойынның өзара байланысын көрсетеді. Дидактикалық ойындағы сабақтарда дидактикалық тапсырманы тікелей қоядан айырмашылығы, ол ойын тапсырмасы арқылы жүзеге асырылады, ойын әрекеттерін анықтайды, баланың міндетіне айналады, оны шешуге деген

ұмтылыс пен қажеттілікті тудырады, ойын әрекеттерін белсендіреді. Дидактикалық тапсырманың болуы ойынның оқу сипатын, оқу мазмұнының үлкен мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық іс-әрекетінің процестеріне бағытталғандығын көрсетеді. Дидактикалық ойын үлкен мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық белсенділігін дамыту құралы ретінде үлкен әлеуетті мүмкіндіктерді қамтиды:

- танымдық процестерді белсендіреді;
- үлкен мектеп жасына дейінгі балалардың қызығушылығы мен зейінін тәрбиелейді;
- қабілеттерін дамытады; балаларды өмірлік жағдайларға әкеледі;
- оларды ережелерге сәйкес әрекет етуге үйретеді, қызығушылығын дамытады;
- білім мен дағдыларды бекітеді.

Дидактикалық ойынның құрылымы келесі компоненттерден тұрады: дидактикалық ойында әрдайым ойын дизайны, ойын әрекеттері мен ережелері болады. Ойын идеясы көбінесе дидактикалық ойынның атауында көрінеді. Дидактикалық тапсырма ойын тапсырмасы арқылы жүзеге асырылады. Дидактикалық ойындардың негізгі міндеттері: заттарды салыстыру, жұмбақтарды болжау, тақырыпты оның белгілері бойынша анықтау, тақырыптағы негізгі белгілерді бөліп көрсету, заттарды жалпылау, оларды жіктеу, тез еске түсіру, дәл анықтау, өз пікірлерін айта білу, қорытынды жасау. Ойындардағы қиындықтардың біртіндеп артуы баланың шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді, мұнда бәрі түсіндіріледі және балада тек орындаушылық қасиеттер қалыптасады.

А. И. Сорокина дидактикалық ойындардың келесі түрлерін ажыратады:

саяхат ойындары қандай да бір мақсатпен бір жерге саяхаттауды білдіреді. Саяхат ойынының мақсаты — балалардың қиялын жетілдіру арқылы танымдық мазмұнға ерекше әсер беру. Мектепке дейінгі білім беру мекемесінің заманауи мүмкіндіктері әртүрлі мұражайлар, сурет галереялары, елдер бойынша медиа ресурстарды пайдалана отырып виртуалды саяхат жасауға мүмкіндік береді

• ойындар-болжамдар. Балалардың алдында бір нәрсені болжау міндеті тұр. Бұл ойындар білімді жағдайлармен байланыстыру, себеп-салдарлық байланыстар орнатуды қажет етеді.

• жұмбақ ойындар. Олардың негізінде білімді, тапқырлықты тексеру жатыр. Мұндай ойын логикалық ойлауды дамытады. Жұмбақтарды шешу талдау, жалпылау қабілетін дамытады, ойлау, қорытынды жасау қабілетін қалыптастырады.

• әңгіме ойындары. Олардың негізінде тәрбиешінің атынан немесе ойнатылатын кейіпкердің атынан қарым-қатынас жатыр. Бұл нұсқада ойын сұрақтар мен жауаптарды тыңдауға, мазмұнға назар аударуға, айтылғандарды толықтыруға, пайымдаулар айтуға тәрбиелейді.

Дидактикалық ойындардың мәні-балалар ойын-сауық түрінде ұсынған ақыл-ой мәселелерін өздері шешеді. Олардың негізгі мақсаты-балалардың білімін, дағдылары мен дағдыларын игеруге және нығайтуға, ақыл-ой қабілеттерін дамытуға ықпал ету. Балаларды жан-жақты тәрбиелеу мен оқытуда дидактикалық ойындардың рөлі зор. Мектепке дейінгі мекемеде қолданылатын дидактикалық ойындар күрделі психикалық белсенділікті қажет етеді, сондықтан олар ақыл-ой тәрбиесінің мәселелерін шешуге ықпал етеді. Дидактикалық ойындардың маңыздылығы ойын ережелеріне ерекше рөл атқаратын моральдық мәселелерді шешуде де байқалады

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарындағы дидактикалық ойындар балалардың танымдық қабілеттерін белсендіруге ықпал етеді. Олар кез-келген интеллектуалды тапсырмаға негізделген, оны шешуде ойынның танымдық және дамытушылық мәні жатыр. Дидактикалық ойындар-бұл белгілі бір дағдыларда жүйелі түрде жаттығуға мүмкіндік беретін ережелері бар ойындар тобы, бұл физикалық және ақыл-ой дамуы, мінез бен ерік-жігерді тәрбиелеу үшін өте маңызды. Оларсыз мектепке дейінгі білім беру мекемесінде тәрбие жұмысын жүргізу қиын болар еді. Ата-аналарды дидактикалық ойынға белсенді түрде тарту керек. Отбасы баламен қарым-қатынаста дидактикалық ойын түрлерін белсенді қолдана алады.

СЕЙДАЛИЕВА ЭЛЬМИРА ОРЫНБАСАРОВНА,

"Жанерке" бөбекжайы жеке мекемесі

тәрбиешісі

Түркістан облысы, Сайрам ауданы

БӘРІН БІЛГІМ КЕЛЕДІ

Мақсаты: қызықты сұрақтар арқылы балалардың логикалық ойлауын және зейінің дамыту; заттарды көлеміне қарап салыстыруға жаттықтыру; Танграм әдісі бойынша құрастыруға үйрету; екі бірдей заттар туралы ұғымдарын кеңейту; балалардың сөздік қорын молайту; ойын-қызмет кезінде нәтижеге жетуге қызықтыру; ұжыммен жұмыстануға тәрбиелеу.

Әдіс-тәсілдері: интерактивтік тақтамен жұмыс, жеке жұмыс, топпен жұмыс, ойын, сергіту сәті, саусақ жаттығуы.

Көрнекілігі: командалардың эмблемалары, ойыншық аюлар, танграм пішіндері, суреттер, карточкалар, гуашь, қылқалам, Кюйзенера таяқшалары.

Техникалық құрал-жабдықтар: интерактивтік тақта, музыкалық орталық.

Сөздік жұмыс: қолшатыр кеме.

Билингвальды компонент: мысық-кошка-cat.

Оқу қызмет кезеңдері	Тәрбиешінің қызметі	Балалардың қызметі
Мотивациялық-қозғаушылық	Балалар топқа кіреді, төстерінде эмблемалары бар. - Балалар, бүгін бізге көп қонақтар келді, кәне, амандасайық. Үш тілде амандасу. Қайырлы таң, қонақтар! Қайырлы таң, достарым! Бір-бірімізге қарайық, Жылулық сыйлайық! Доброе утро, наши гости! Доброе утро, друзья! Посмотрите друг на друга, Пожелайте добра! Gud moning, Gud moning Gud moning, tu wey. Gud moning, Gud moning Wue glad, tu cu wey. - Балалар, бүгін бізге тағы да екі қонақ келіп отыр. Сендер байқаған боларсыз. - Олар кімдер екен? - Дұрыс екі қонжық. Олардың есімдері Миша және Маша. Балалар, оларда сендер сияқты мектепке барғысы келеді екен, бірақ олар көп нәрсені білмейміз дейді. Сондықтан олар сендермен бірге үйренуге келген. -Кәне, үйретеміз бе оларды? Олай болса, бүгінгі оқу қызметіміз жақсы өту үшін, бір-бірімізге қуаныш, мейірім, бақыт тілейік. Біздің күлкіміз көңілді, Жеткізсін жылу мен шаттықты. Бөліскен жақсы ғой өмірде, Қуаныш, мейірім, бақытты.	Балалар екі топ болып кіреді. Жарты шеңбер болып тұрады. Үш тілде амандасады. Балалар қонжықтарға назар аударады. -Қонжықтар. -Миша, Маша. Балалар келіседі. Өлең сөздерін айтып, кимылдар орындайды.
Ұйымдастырушылық- ізденушілік	- Бүгінгі оқу қызметіміз тапқырлар ойын-жарысы түрінде өтеді, сондықтан екі топқа бөлініп екі команда боламыз: біріміз Мишаның командасы «Дөңгелектер», екіншіміз Машаның командасы «Шаршылар». Кәне, оларға да біздер төстеріне белгілер берейік. (екеуіне командалардың эмблемаларын беріп, отырғышқа отырғызу) . Бірінші команда: «Дөңгелектер» (төстерінде дөңгелек түрінде эмблемалар) . Екінші команда: «Шаршылар» (төстерінде шаршы түрінде эмблемалар) Командалар өздерін таныстырады. - Сұрақтар кезекпен екі командаға беріледі, сондықтан бір- біріміз жауап бергенін күтеміз, тәртіпті сақтаймыз. Жарысымыз IV тапсырмадан тұрады: I тапсырма - «Ойы ұшқыр-шешімін табар» (логикалық сұрақтар) . II тапсырма - «Кел, бірге құрастырайық» (танграм арқылы бейне құрастыру) .	«Дөңгелектер»: Біз шеңберді сақтаймыз Ақылды, тапқыр боламыз. «Шаршылар»: Біз шаршымыз, шаршымыз, Бәріне жауап табамыз.

ЖЕКЕБАЗАРОВА САНИМ ЫНТЫКОВНА,

"Жанерке" бөбекжайы жеке мекемесі

Ересек топ тәрбиешісі

Түркістан облысы, Сайрам ауданы

ӘЖЕМНІҢ АСЫЛ БҰЙЫМДАРЫ

Мақсаты: Қазақтың ұлттық бұйымдарымен таныстыру; қолданатын бұйымдарды ою өрнектерімен безендіру жолдарын геометриялық фигуралар салу арқылы көрсету, балалардың көркемдік талғамын дамыту. Әдемілікті сезіне білуге, әдептілікке тәрбиелеу.

Қолданылатын көрнекі құралдар: Ою-өрнектерімен безендірілген тұрмыстық заттар, слайд, геокант ойыны.

Қажетті құрал-жабдықтар: Бояулар, қылқалам, қағаз, су, сүлгі, баяу әуенді

Полингвалды компонент: Өрнек-орнамент-ornament.

Оқу қызмет кезендері	Тәрбиешінің қызметі	Балалардың қызметі
Себеңгі қызығушылығын ояту кезеңі	Шаттық шеңбері: Армысың алтын күн Армысың жер ана Армысың көк аспан Армысың достарым! Ғажайып сәт: Электронды поштаға хат келді. Достарымыздың сұрақтарына жауап берейік -Қазір жылдың қай мезгілі? -Көктем мезгілінде қандай ұлттық мерекемізді тойладық? -Наурыз мерекесінде қандай киім киеміз? -Ұлттық киімімізді, ұлттық бұйымдарды немен безендіреді? Полингвалды компонент Өрнек-орнамент-ornament	-Балалар шеңбер жасап тұрып, қимылмен көрсетеді Көктем мезгілі. Наурыз мерекесі Ұлттық киімімізді киеміз Ою-өрнектермен безендіреді Өрнек-орнамент-ornament
Ұйымдастырушылық-ізденістік	-Балалар қандай ою-өрнектерді білесіңдер? -Ендеше осы ою-өрнекпен безендірілген ұлттық бұйымдарымыздың көрмесін тамашалайық. -Кәне кім ою туралы тақпақ, мақал-мәтел біледі? -Тірек кесте арқылы тақпақ айту. Сергіту сәті Дөңгеленіп тұрамыз Керегені құрамыз Уық болып иіліп, Шаңыраққа киіліп Киіз үйді құрамы -Шеберханамызға барып, көрпешені оюмен безендірейік, алдымен саусақ жаттығуын жасап аламыз. Анаммен сурет саламын Міне басы, міне іші Аяқтары, қолдары, көздері Аузы сақинадан жасалған Әдемі шашы да бар Оң қолымда бес саусақ Сол қолымда бес саусақ Бәрін қоссақ он саусақ Трафарет әдісін пайдаланып көрпешеге оюды бастыру «Геоконт» ойыны. Шарты: оюды резенке арқылы құрастыру.	Балалардың жауаптары Көрмені тамашалайды. 1. Ою ойғанның ойы ұшқыр. 2. Шебердің қолы алтын Шешеннің сөзі алтын 3. Шешеннің тілі-шебердің бізі 4. Өнер — өлмес мұра Қазақта бір ою бар қошқар мүйіз Орын алар тұрағы, көрпе — киіз Шеберлер осы өрнекпен сәндегенде Көз тартып құбылады оюымыз. Балалар сергіту жаттығуын қимылмен орындайды. Алақанды жұмып, ашады Қолды шеңбер жасап айналдырады Қолдарын екі жаққа ашады Балалар оюды бастыру әдісі арқылы көрпеше безендіреді. Ойынға қызығушылықпен қатысты
Рефлексиялық түзетушілік	-қандай ұлттық бұйымдарды көрмеден тамашаладық? -Қандай оюды көрпешеге бастырдық? Балаларды мадақтау	Білезік, көрпеше, қоржын, торсық Қошқар мүйіз

Күтілетін нәтиже:

Біледі: Қазақтың ұлттық бұйымдарын

Игереді: ою-өрнек түрлерін, аттарын

Менгереді: Ою-өрнекті бастыру арқылы көрпеше безендіруді

	III тапсырма - «Зейіні бардың бәріне де бейімі бар» (суретті тапсырмалар) IV тапсырма - «Шебер қолдар» (Кюизенера таяқшасымен бейне құрастыру). Ал, ендеше тұрмайық, Ойынымызды бастайық. Не үйрендік, не білдік, Соны ортаға тастайық. I тапсырма – «Ойы ұшқыр-шешімін табар» (логикалық сұрақтар). Слайд №1 1) I командаға: - Егер сызғыш қарындаштан ұзын болса, қарындаш сызғыштан. ... (қысқа болады). II командаға: Егер керік қояннан биік болса, қоян керіктен. ... (аласа болады). 2) I командаға: - Егер түлкінің құйрығы мысықтың құйрығынан жуан болса, мысықтың құйрығы түлкінің құйрығынан. ... (жіңішке болады). II командаға: - Егер аю қонжықтан үлкен болса, қонжық аюдан. ... (кішкентай болады). 3) I командаға: - Егер тас қатты болса, мақта. ... (жұмсақ болады). II командаға: - Егер от ыстық болса, мұз. ... (салқын болады). 4) I командаға: - Егер түнде қараңғы болса, күндіз. ... (жарық болады). II командаға: - Егер тұз ащы болса, қант. ... (тәтті болады). II тапсырма – «Кел, бірге құрастырайық» (танграм арқылы мысықтың бейнесін құрастыру). Слайд №2 1 тақтада бірінші мысықтың суреті. I команда мына мысықты құрастырып, мысық туралы өлең айтып береді. Ала мысық тырнама, Тырнағаның бола ма? Ұстайыншы қолыңнан, Ойнайық, ер соңымнан. 2 тақтада мысықтың суреті. II команда екінші мысықты құрастырып, мысық туралы өлең айтып береді. Мысығым, кел маған, Сүт берейін мен саған. Ит кеп қалса, қорғаймын, Көтерейін, кел маған. Билингвальды компонент: мысық-кошка-cat. - Енді, балалар, біз демалып алайық. Сергіту сәті (Интерактивтік тақта бойынша орындау). III тапсырма – «Зейіні бардың бәріне де бейімі бар» (суретті тапсырмалар). Слайд №3 1) Екі бірдей затты тауып, бір-бірімен сызық арқылы қосу. I командаға: Екі бірдей қолшатырды табыңдар. II командаға: Екі бірдей кемені табыңдар. 2) Жануарлардың, құстардың, жәндіктердің көленкелерін тауып суреттерімен қосыңдар. Сөздік жұмыс: қолшатыр кеме. IV тапсырма – «Шебер қолдар» (Кюизенера таяқшаларымен бейне құрастыру). Слайд №5 I командаға: - Үйдің бейнесін құрастыру. II командаға: - Үйдің бейнесін құрастыру. Дидактикалық ойын «Артық сөзді тап» Ойын шарты: айтылған сөздердің ішінен артық сөзді тауып, ол неге артық екенін айту. - алма, алмұрт, пияз, банан; - ат, қасқыр, сиыр, қой;	-қарындаш сызғыштан қысқа болады. -қоян керіктен аласа болады. -мысықтың құйрығы түлкінің құйрығынан жіңішке болады. -қонжық аюдан кішкентай болады. -мақта тастан жұмсақ болады. -мұз оттан салқын болады. -күндіз түннен жарық болады. -қант тұздан тәтті болады. Мысықты құрастырып, өлең айтып береді. (ұжымдық жұмыс) Мысықты құрастырып, өлең айтып береді. (ұжымдық жұмыс) Қайталайды: мысық-кошка-cat. Сергіту сәтін орындайды. Бірдей қолшатырды тауып, сызық арқылы қосады. (жеке жұмыс). Бірдей кемені тауып, сызық арқылы қосады. (жеке жұмыс). Суреттерді көленкелерімен қосады. Қайталайды: қолшатыр, кеме. Үйдің бейнесін құрастырады. (жеке жұмыс).
--	---	---

биік, ұрпағы – ұлдары көсем де шешен, қыздары әсем де абыройлы болғай!

Әдебиеттер:

1. ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Әділетті мемлекет. Біртұтас ұлт. Берекелі қоғам» атты Қазақстан халқына Жолдауы// «Egemen Qazaqstan» газеті, №167, 02 қыркүйек 2022 ж., 1-4-б. б.
2. Қыдыршаев А. С. Шешендіктану. Орал, 2014. -208 б.
3. Қыдыршаев А. С. Шешендіктану. Өңделіп, толықтырылған екінші басылымы. – Орал, 2014. -304 б.
4. Қыдыршаев А. С., Төлегенова Д. Қ. Іскерлік шешендіктану қағидалары. Орал, 2007. -68 б.
5. Қыдыршаев А. С. Шешен сөйлей білеміз бе? (*Шешен сөйлеу мәдениетінің алтын қағидалары*). Оқу құралы. – Орал, 2017. – 364 б.
6. Қыдыршаев А. С. Шешен сөйлеймін десең. .. (*Шешен сөйлеу әдістемесінің алтын қағидалары*). Орал, 2023. -700 б.

СЕЙТЖАПБАРОВА БАЛЖАН СЕЙДАХМЕТОВНА,

"Жанерке" бөбекжайы жеке мекемесі

"Қарлығаш" ересек топ тәрбиешісі

Түркістан облысы, Сайрам ауданы

ТӘРБИЕШІ БОЛУ – БАҚЫТ

Тәрбиеші болу үшін, тәрбиеленген болуың керек.

Антон Макаренко

Баланың тұлға болып қалыптасуында балабақшаның алатын рөлі ерекше. Балабақша – барлық тәрбие мен білімнің ең алғашқы баспалдағы мен баланың қалыптасу ортасы. Тәрбиені жас сәбидің тұлға бойына сіңіріп оның келешекте парасатты азамат болып қалыптасуына бар күш жігерін арнап жүрген бала бағбаны, ол – тәрбиеші. Әрбір бала өзінше бір әлем. Олардың өзіндік жан дүниесін жүзінен байқап, көңілін көтере білу қажет.

Тәрбиеші – балалармен тығыз байланыс жасау арқылы болашақты айқындайтын мамандықтың бірі деп танымын. Тәрбиеші. ... ! Бұл әрдайым үлкен әріптермен жазылуға тиіс мазмұнды да, мағыналы сөз деп білемін. Себебі: біз елдің ертеңгі азаматтарын тәрбиелеудеміз. Сол арқылы біз жас ұрпаққа сапалы да қазыналы, білімді мемлекетіміздің жеткіншектерін тәрбиелеу үстіндеміз. Тіл арқылы бала бойына ұлттық құндылықтарды, салт-дәстүрлерімізді, рухани қазыналармызды бойларына сіңірудеміз. Жауапкершілігі мол қастерлі де жолы қиын мамандық несі болудың да адамдарға берер сыйы мол. Сол арқылы бала бойындағы мейірімділікті сезіне отырып, баланың бойына сенімділікті арттыра аламыз. Тәрбиеші болу – бұл бала жанын тереңнен сезінетін, өз ісін жан-жақты білетін бүлдіршіндерді жан тәнімен сүйе алатын, оларды бағалай білетін нағыз маманның қолынан келетін жұмыс.

Қиындығы мен қызығы, ауыртпалығы мен жауапкершілігі қатар жүретін осы еңбек жолындағы менің педагогикалық ұстанымым – үнемі жаңалыққа ұмтылып, алдыңғы қатардан көріну және әр балалардың бойынан жылт еткен жақсылықты, талап пен талантты тауып, бұлақтың көзін ашу, биікке жетелеу, сондай ізденістер арқылы биік мақсаттарды орындау. Қазір мен жас маманмын, ендігі алға қойған мақсатым – білікті тәрбиешілердің қатарынан көріну, ұлағатты тәрбиеші болу.

Бала жүрегі – мейірімділікке толы, нәзік те қайталанбас жүректердің бірі. «Бала жүрегі – кішкентай күй сандық. Сол сандықтың кілтін тапсаң ғана ашылады. Тәрбиешінің қолында әр кезде сол кілт тұруы керек» деп Мұхтар Шаханов атамыз айтқандай әр баланың жүрегіне жол табып, бала бойындағы дарынды ашымуы керек.

Қазіргі кезде тәрбиешіге жүктелетін талаптар мен міндеттер де аз емес. Баланы сауатты да білімді етіп тәрбиелеу үшін шыдамдылық, ақжүректік, білгірлік, білімділік қасиеттерін талап етеді.

Тәрбиеші өз шеберлігін педагогикалық жетістіктерін және алдыңғы қатарлы ең озық тәжірибелерді қолдана отырып әрдайым өзін шыңдап отыру қажет. Әрқашан алға жылжып, жаңашыл инновациялық технологияларды, дәстүрден тыс әдіс-тәсілдерді, ауызша халық шығармаларын ұмытпау қажет.

Тәуелсіз елдің жас ұрпағын лайықты түрде тәрбиелеу – біздерге артылған аса жоғары міндет. Осы міндетті орындау үшін әрбір тәрбиеші жанын салады.

КЕМБЕВА ЖАРҚЫНАЙ ДАУТБЕКОВНА,

"Жанерке" бөбекжайы жеке мекемесі

"Ақкөгершін" ересек топ тәрбиешісі

Түркістан облысы, Сайрам ауданы

ТӘРБИЕШІ – ҰЛЫ ТӘРБИЕНІҢ ТІРЕГІ

«Ел есінде бір жыл қалғың келсе - ас бер, он жыл қалғың келсе - ағаш отырғыз, ал мәңгі қалғың келсе - бала тәрбиеле» дейді дана халқымыз. Баланың ой - өрісін дамытуға, олардың қиялына қанат бітіріп, тіл байлықтарының молаюына біздің тәрбиешілердің сіңіретін еңбегі орасан. Сондықтан да сөзіміз – тұзу, Еңсеміз – биік, Рухымыз – мықты болсын десек бірегей тәрбиеші мамандығын ұлықтай білейік.

Мен бүгін

Ерекше бір сезіммен ояндым,

Сәулелі шуақты ақ таңға боядым,

Жүректе қуаныш, бойда күш тасыған,

Өмірімнің мәніне айналған,

Бүлдіршіндерді көремін тағы да қасымнан!

Мынау менің балабақшам. ..

Мынау менің кішкентай бөбектерім. ..

Әр күні олардың сүйкімді жүзін көргенде еріксіз күлімсіреймін. Өйткені олар мені қуана қарсы алады. Қуанышын жасыра алмай еркелей алдыма келеді. Бір үйдің үміті, шырағы, аяулысы, ардағы, еркесі, бұзығы, қызығы. Мен олармен бірге жүрсем, балаша қуанып, мына өмірге балаша қарағым келеді.

Мен тәрбиешімін. ..

Осынау мамандықтың қызығы мен қиындығын өзі бала ортасында жүрген жан ғана түсіне алады. Жер бетінде тәрбиеші алдын көрмеген адам кем де кем, мүмкін бұл мамандық содан киелі шығар. ..

Дән егіп өсіруден, балапан салып ұшырудан бала тәрбиелеп, балабақшада бүлдіршіндерге өмірде не дұрыс, не бұрыстығын түсіндіріп өсіру ең қиын іс дер едім. Өйткені егінші көктемде алдағы жайма шуақ жазға арқа сүйеп егін егеді. Ал құс көктемде ұя салып, күздің суығында балапанын қатайтып ұшырады да нәтижесі бірден көзге көрінеді.

Ал тәрбиеші ше?

Күздің қоңыраулатқан күніне де, қыстың қаһарына да, көктемнің лайсаңына қарамай табиғат ананың жанаруымен бірге құстарын баптайды. Бір қарағанда, тәрбиеші тірлігі дикан мен құс сияқты болғанымен, табиғат кезеңіне қарсы жүзіп өз дәнін шашатын дикан, балапанын баптаған құс сияқты. Бірақ нәтижесі бірден көзге көріне қоймайды. Көп жылдар өте, кезінде алдында бүлдіршін болған азамат асқар таудай өсіп, еліміздің мақтанышына айналса - міне, нәтиже.

Мен балаларды жанымдай жақсы көрем. ..

Өйткені бала мен үшін тазалық пен пәктіктің, шынайылық пен туралықтың айнасы. Олар қуанса шын қуанып, ренжісе шын ренжи біледі. Олардың жаны жалғандықты, жасандылықты сүймейді, не айтса да әділ, шындықты айтады. Көздері мөлдіреген, жүздерінде күлкі ойнаған балаларға қарасанызшы. ..

Адам баласы балалық шақта қандай сұлу, қандай нәзік, қандай аңғал, қандай таза еді. ..

Әр бала өзінше бір әлем. ..

Жаны жақсылыққа құмар, арманшыл. ..

Тәрбиеші мамандығының киесі де, қиындығы да осы періштелерді үлкен өмірге, қалтарыс - бұлттарыс көп өмірге даярлап, қанаты қайырылмайтынды етіп тәрбиелеуде емес пе?

Жасыратыны жоқ, осы мамандықты таңдаған жандардың кәсібіне көңілі толмай қиындығын айтатындары көп, ал мамандығын өзгертетіндер сирек. .. Оның себебі, сүйкімді балалардың киелі ортасы тәрбиешіні нәзік жіппен өзіне байланыстырып қоятынды.

Мен балабақшада үшінші жыл еңбек етудемін, бұл еңбектен ешбір жалыққан емеспін. Өйткені менің жас бүлдіршіндерге арнаған осы уақытымды өмірімдегі ең бір бағалы уақытым, бақытты кездерім деп айта аламын.

Күнде ертеңгісін балабақшада жас бүлдіршіндерді қарсы алып, олардың жағымды үндерін, сыңғырлаған тәтті күлкілерін, «Сәлеметсіз бе?», «Қайырлы таң!» деген сөздерін естігенде, бойым бір серпіліп қалғандай болады. Балалармен болған әрбір уақытым мені жаңа бір әлемге жетелегендей. Әрдайым балалардың маған деген ықыласын, маған ұмтылған үмітке толы көздерін, не нәрсені білуге құштар шабытты, сұраулы жанарларын байқаймын. Олардың менен күтетіндері өте көп екенін сеземін. .. Балабақшаға бара жатқанда басыма сол күннің жұмысы туралы неше түрлі ойлар келеді. Ойларым сан түрлі болады: менің кішкентай достарым қандай көңіл күймен келер екен? Күніміз қызықты өту үшін оқу іс - әрекетін, ойын түрлерін қалай өткізсем екен? ..

Әрине әрбір оқу іс - әрекетіме жауапкершілікпен қарап, дайындалуды еш жадымнан шығарған емеспін.

Әрбір оқу әрекеттерім жас бүлдіршіндер үшін өз құпиясын ашқан сыр сандықтай болса, өзім сол тылсымы мол жұмбақ әлемнің сықыршысындай боламын. Әр күннің сәтті шығуы, әрине өзіме байланысты.

Жас өспірімдерді тәрбиелеуде ерекше қабілет пен асқан біліктілік, балаға деген сүйіспеншілік қажет. Өз педагогикалық тәжірибемде, қандай білім беру саласында болмасын әр жұмыстың тартымды, сәтті шығуы тәрбиешінің бала назарын еріксіз оқу іс - әрекетіне аударту, баламен оқу іс - әрекеті үстіндегі әрбір қарым - қатынасты шебер ұйымдастыра білуіне байланысты екеніне көзім жетіп жүр. Көбінесе жұмысымның негізгі бөлімдеріне ғана назар аударылып, ұйымдастыру

бөлімінде өткізілетін психологиялық тренингтер, сергіту сәттерінің алар орны ерекше. Мысалы, «Әуенді шапалақ», «Банан, банан, кокос» тренингтерінде тәрбиеленушілерім ерекше көңіл күйге бөленеді. Ал мерекелік іс - шараларда «Шалқан», «Қасқыр мен жеті лақ», «Бауырсақ» ертегілерін сахналағанда түрлі рөлге енемін, бірде ақшақар, бірде шалқан, бірде сайқымазаққа айналғанда балапандарымның қуанышын сөзбен жеткізу мүмкін емес. Алдыма келетін балаларды үлкен жауапкершілікпен осы ғажайып әлемнің тылсымына ендіру маған үлкен ләззат сыйлайды. Педагогикалық шеберліктің мәні алдымен қызықтыру, сонан соң үйрету деген тұжырымдамасын негізге аламын. Менің негізгі мақсатым - балаларға жақсы көңіл - күй сыйлай отырып, саналы тәрбие, сапалы білім беру. Өзімді жұмыс барысында балаларға бағыт беруші, жол сілтеуші сезінемін. Бұл балалардың өзіне деген сенімін арттырып, оқу іс - әрекеттеріне деген тұрақты зейінін қалыптастыруға, қызығушылығын оятуға жағдай тудырады.

Тәрбие - отбасынан басталатындықтан қашанда тәрбиеленушінің ата - ана, жанұясымен жете танысып, үнемі қарым қатынаста болуды өзіме басты мақсат етемін. Ол біздің ортақ баламыз екендігін сезінуге үйретуге тырысамын. Бірде кезекті ата - аналар жиналысының бірінде әңгімені былай бастадым:

Бір бала анасына келіп:

- Ана, сен мені жақсы көресің бе? - депті.

- Әрине, сен жақсы болсаң ғана жақсы көрем, - деп жауап қайтарыпты анасы.

- Ал, мен сені үнемі жақсы көрем, - деген екен сонда баласы.

Сол кезде аналарымның көздеріне жас келгенін байқадым. Енді олар балаларына басқаша қарайтынын сезіндім. Кез - келген бала - дарынды немесе дарынсыз болсын, жылдам немесе ақырын қимылдасын - бәрібір өзіне деген сүйіспеншілік пен құрметті қалайды. Сондықтан да әр баланың жанын түсініп, мақтап, қоллап, көмек көрсету арқылы қызметімде тек қана жақсы жетістікке қол жеткізетініме сенемін. Тәрбиеші деген сөздің мағынасына үңілсек, мақсаты тәрбие беру екенін түсінеміз. Адамның жаны мен тәні қашанда тәрбиеге мұқтаж екендігін ескерсек, тәрбиешіге артылар жүк жеңіл еместігіне көзіміз жетеді. Балабақшада дұрыс тәлім - тәрбие бере алсақ, ол ертең мектепке барып саналы түрде сапалы білім алуға тырысады. Соның нәтижесінде елін сүйген азамат болып шығады. Біз, тәрбиешілер, түрлі болашақ маман иелерін тәрбиелеп жатырмыз десем артық болмас. Болашақ заңгерлерді - әділдікке үйрету, дәрігерлерді - жауапкершілікке баулу, мейірімділікке үйрету, құрылысшыларды - нақтылыққа тәрбиелеу - барлығы тәрбиешінің қолында. Сондықтан да өз бойымызда әділдік те, мейірімділік те, жауапкершілік те болу қажет. Тәрбиеші жұмысы - оңай жұмыс емес. Бірақ абыройлы, сыйлы. Жақсы тәрбиешіні балалар ешқашан ұмытпайды. Оған мысал, көктемде ғана қимастықпен мектепке дейінгі даярлық тобына шығарып салған тәрбиеленушілерім. Олармен кездесе қалсам, маған ұмтылған сағынышқа толы жанарларын көремін. Сол кезде балабақшадағы қызықты қылықтары, бұзықтықтары есіме түседі. Бірін ұмытпайды екенсің. ..

«Білерім - бір тоғыз, білмейтінім - тоқсан тоғыз» демекші, білген сайын білмейтінін көп екенін ұға түсесің. Сондықтан да шығар белестерім әлі алда. Білімді кеңейтіп, тәжірибе жинау алдымда. Білімді ешқашан өзін білгіш қып көрсетуге тырыспайды. Шын білімдінің зейін - зердесі кең, алыстан қарасаң - кербез, жақыннан қарасаң - кішіпейіл. Жүзіне үңілсең - мейірімді, жанына үңілсең - шуақты көрінбек. Міне, осындай кербез, кішіпейіл, мейірімді, шуақты тәрбиеші атансам - адами парызымның орындалғаны болар.